

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็ว สังคมประชาคมโลกให้ความสนใจต่อการพัฒนาในด้านเทคโนโลยีกันเป็นอย่างมาก เพื่อที่จะได้ถือว่าตนเองหรือระดับประเทศว่าอยู่ในระดับประเทศที่พัฒนารวมทั้งมนุษย์ที่มีการดำรงอยู่ต้องแสวงหาความสบาย ความทันสมัย ต่อสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสถานการณ์ต่างๆ นั้นจะไม่หยุดนิ่งอยู่ที่เดิม (the Moment) ของสังคมทุกหนทุกแห่ง โดยสังคมที่กำลังพัฒนานั้นย่อมตกเป็นผู้บริโภครตามกระแสของการเปลี่ยนแปลง ดังจะเห็นว่าประเทศที่พัฒนาแล้วก็ยังคงศึกษาหาสิ่งใหม่ๆ มาตลอด และประเทศที่กำลังพัฒนายังต้องสรรหางบประมาณ เครื่องมือ เทคโนโลยีมาใช้ในการแข่งขันในด้านการผลิตและการบริโภค รวมถึงเอื้ออำนวยต่อความสะดวกทางธุรกิจ เช่น การขนส่ง เคลื่อนย้าย สินค้าภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และ ระบบข่าวสาร รวมทั้งการรักษาพยาบาลของแพทย์แผนใหม่ทางวิทยาศาสตร์ของมนุษย์ทั่วทุกหนแห่งเพื่อให้เห็นว่าระบบทางเศรษฐกิจดีขึ้นหรือสภาพสังคมมีการพัฒนา ปัจจัยเหล่านี้ย่อมจะทำให้ส่งผลต่อระบบความเป็นอยู่ทางสังคมเพราะว่า ระบบสังคมพัฒนามีสิ่งที่สามารถช่วยเหลือมนุษย์และแก้ไขปัญหาได้ ถ้าเรามองอีกด้านหนึ่ง เช่น การที่มนุษย์ได้กินอาหารที่ไม่สะอาดและไม่มีความปลอดภัยมีแต่ความสวยงาม ที่ปนเปื้อนสารเคมีเช่น สารฆ่าแมลงนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า ผลไม้หรืออาหารที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่มีความปลอดภัย เมื่อมนุษย์รับประทานเข้าไปในร่างกายเป็นระยะเวลานานๆ ก็มีการสะสมของสารเคมีต่างๆ ก่อให้เกิดโรคร้ายอันตรายต่างๆ ตามมา ดังจะเห็นได้ว่า สถิติของผู้ป่วยได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นในทุกปี รวมทั้งสภาพทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพในปัจจุบันก็ถูกทำลายอย่างรุนแรง เพียงแค่หวังผลตอบแทนเป็นค่าเศรษฐกิจมวลรวมของประเทศ ซึ่งวัดเป็นตัวเงิน (Money) หรือ ค่า (GDP) เป็นตัวชี้วัด ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ ได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า แผนการพัฒนาประเทศที่ผ่านมานั้นขาดการมองภาพรวมเชิงบูรณาการ

ตลอดระยะเวลาในการพัฒนาประเทศ 40 ปี ที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ใช้แผนพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 เริ่มต้นตั้งแต่แผนพัฒนาฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 – 2509 จนถึง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 – 2554) และมีแนวคิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) และที่ผ่านมา การพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 7 แผนแรกอาจกล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาประเทศโดย

มุ่งไปที่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ภายใต้ แนวทางทุนนิยม อุตสาหกรรมและเศรษฐกิจตลาดเสรี แม้ในระยะแรกเป็นการเน้นอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า แต่จากการปรับตัวเมื่อเข้าสู่เศรษฐกิจโลก จึงได้ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนเส้นทางการเติบโตทางเศรษฐกิจมาเน้นการส่งออกตั้งแต่ช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 เป็นต้นมา ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศในห้วงเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 และ 7 ในด้านหนึ่งได้บ่งชี้ปัญหาวิกฤตทางสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรสังคม และวัฒนธรรมที่สะสมตัวมากขึ้นตลอดเวลา

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ถือได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของการพัฒนาประเทศ เนื่องจากแนวทางของแผนฯ ได้มุ่งเน้นการพัฒนาโดยให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และยังเป็นการพัฒนาโดยเน้นกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic) ซึ่งแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-7 ไม่ได้กล่าวถึงเลย แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 –2549) ยังคงมุ่งกระบวนการพัฒนาตามแนวทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยยังยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เน้นการวิเคราะห์ปัญหาแบบองค์รวม และการวางแผนแบบบูรณาการมุ่งพัฒนาประชากรและส่งเสริมประชาคมท้องถิ่นให้มีความสำคัญต่อกลไกและการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติ เน้นวิธีการจัดทำแผน โดยยึดหลักการประสานในพื้นที่และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เมื่อวิเคราะห์ลึกลงไป ก็จะเห็นได้ว่ากระบวนการได้มาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 นั้น เป็นแผนพัฒนาฉบับแรกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เปิดโอกาสให้มีการจัดเวทีเพื่อระดมความคิดเห็นจากประชาชนฐานรากในการจัดทำวิสัยทัศน์ของจังหวัดทั่วประเทศ และได้รวมแผนพัฒนาวิสัยทัศน์ในระดับภาคีและระดับชาติ จนเป็นแผนพัฒนาฯ ที่ได้อันเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศและมีความสอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่นในระดับชุมชนและตำบลแบบบูรณาการที่ยึดความต้องการของคนในพื้นที่เป็นตัวตั้งในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของ

เทศบาลตำบลปรางค์กู่ มีหมู่บ้านจำนวน 13 หมู่บ้าน และมีความเป็นมาที่เก่าแก่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของล้านนาเมื่อประมาณ 1206 ปี พระนางเจ้าจามเทวี ราชธิดากรุงละโว้(ลพบุรี)ได้ยกทัพขึ้นมารองเมืองหริภุญไชย(ลำพูน)ในปัจจุบันและราว พ.ศ. 1243 พระนางจามเทวีได้เสด็จดำเนินจากหริภุญไชย เพื่อมาเยี่ยมพระอนันต์ยศ ผู้ครองเมืองเขลางค์นคร ในขณะที่ทรงช้างพระที่นั่งอยู่ก็ได้เกิดปรากฏการอัศจรรย์ช้างพระที่นั่งได้ทรุดเขาลงหมอบกู่แล้วชูรวงในท่าคว่ำพระนางเจ้าจามเทวีเห็นเป็นนั่นจึงได้สั่งพักพล ณ ที่นั่นหนึ่งคืน ต่อเมื่อถึงตอนกลางคืนพระนางเจ้าจามเทวีได้อธิฐาน ว่าหากที่แห่งนี้มีความศักดิ์สิทธิ์ ก็ขอให้เกิดปาฏิหาริย์ขึ้น เมื่อสิ้นคำตรัสของพระนางเจ้าก็ได้เกิดแสงฉับพรณรังสีแห่งพระบรมสารีริกธาตุพวยพุ่งขึ้น ณ ที่จอมปลวก

แห่งนั้น พระนางเจ้าจามเทวีจึงได้ทรงสร้างวิหารจามเทวีรอบจอมปลวกไว้ด้วยมณฑปปราสาท และได้สร้างรูปช้างนบไว้หน้าบริเวณหน้าวิหารและได้ปลูกไม้ ศรีมหาโพธิ์ไว้พร้อมสรรพอีกด้วย ต่อมาหลายร้อยปีที่เคยเลื่องว่า ปงจ้างนบ ก็ได้กลายมาเป็น บ้านปงยางคก ในปัจจุบันซึ่งได้ตั้งอยู่ในเขตตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีอาณาเขต 83. 163 ตารางกิโลเมตร และมีข้อมูล ประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลปงยางคก มีจำนวนทั้งสิ้น 9,529 คน โดยแยกเป็น ชาย 4,545 คน หญิง 4,984 คน มีจำนวนครัวเรือน 3,533 ครัวเรือน

ตาราง 1.1 แสดงจำนวนประชากรในพื้นที่เทศบาลตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

หน่วย: คน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากรครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม
1	สันหนองบง	247	317	340	657
2	ทุ่งบ่อเป็น	456	469	495	964
3	สันหลวง	199	239	303	542
4	สันบุญเรือง	336	361	439	800
5	ต้นคำ – ม่วงชุม	149	245	232	477
6	จำ	571	776	861	1,637
7	ปงใต้	424	574	655	1,229
8	ปงเหนือ	152	193	227	420
9	ปงยางคก	176	232	208	440
10	ช่วง	251	371	404	775
11	โฮ้ง - ทะล้า	145	226	237	463
12	หม้อ	96	123	143	266
13	นางแล	331	419	440	859
	รวม	3,533	4,545	4,984	9,529

ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ณ เดือนมกราคม พ.ศ. 2553

จากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ดังกล่าวข้างต้น พบว่ามีการใช้จ่ายของครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเป็นสำคัญ โดยมีรายได้เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดการเปลี่ยนแปลงการบริโภค ดังนั้นการบริโภคของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลปงยางคก จึงมีความแตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับรายได้และอาชีพ สภาพสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ซึ่งเป็นที่มาของค่าใช้จ่ายต่างๆที่เพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็น ที่ขาดการพิจารณาถึงความสมดุลระหว่างรายรับกับรายจ่าย และการศึกษาวิเคราะห์นี้จะนำไปสู่การรู้จักตนเองในการใช้ชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุจูงใจให้ผู้ศึกษาต้องการทราบว่า ระดับการใช้

จ่ายและความต้องการบริโภคของประชาชน เช่น การซื้อเนื้อหมู เนื้อไก่ เนื้อสัตว์ ผักสด และ การใช้ น้ำมันเชื้อเพลิงในเดินทางในชีวิตประจำวัน เป็นต้น ว่ามีจำนวนหรือปริมาณเท่าใดต่อครอบครัว จึง จะมีความสอดคล้องกับรายได้ของครัวเรือน และ สาเหตุแห่งการเป็นหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบ ที่เพิ่มขึ้นของประชาชนในพื้นที่ศึกษานั้นเป็นอย่างไร และจะสามารถนำไปสู่การจัดการร่วมกันใน ระดับตำบลได้อย่างไร

การใช้จ่ายของครัวเรือนในปี 2553 ประชาชนมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 62,324.81 บาท/คน/ปี เป็น ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคร้อยละ 33 และเป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการอุปโภคร้อยละ 67 ทั้งนี้ค่าใช้จ่าย เพื่อการอุปโภคมีสัดส่วนที่มากบริโภคส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะและค่าบริการ สื่อสาร สำหรับค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค ได้แก่ ค่าภาษี ดอกเบี้ยจ่าย ค่าเบี้ยประกัน และเงินบริจาค เป็นต้น ในส่วนของครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 2,505. บาทต่อครัวเรือน มี สัดส่วนการใช้จ่ายเป็นในลักษณะเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจทำการศึกษารื่อง พฤติกรรมการใช้จ่ายและการบริโภค ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบล ปางยางคก อำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไป เป็นแนวทางให้แก่ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาตำบล เพื่อการ จัดการตนเองให้เกิดเป็นรูปธรรมสอดคล้อง และเหมาะสมกับข้อมูลที่เป็นจริง ซึ่งจะนำไปสู่การ วางแผนธุรกิจชุมชนร่วมกันของประชาชนในเทศบาลตำบลปางยางคก ซึ่งจะเป็นผลดีให้ประชาชน เพื่อเพิ่มศักยภาพการพัฒนาประเทศอันก่อให้เกิดการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันกับกลุ่ม (AEC) ประเทศเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 และเตรียมพร้อมกับการเปิดตลาด (FTA) จึงมีความ จำเป็นต้องมีการรวมกลุ่มให้ได้ และสามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้จ่าย และการบริโภคของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลป ยางคก
- 2) เพื่อศึกษาความมีวินัย และการวางแผนเกี่ยวกับการใช้จ่ายทางการเงินในชีวิต ประจำวันของผู้บริโภคและอุปโภค
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงในการพึ่งตนเอง

1.3 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตการศึกษารั้งนี้จะมุ่งศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้จ่ายและการบริโภคของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลปางยางคก อำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง เพื่อให้ชุมชนได้รู้จักวิธีการบริหาร

การเงินในครัวเรือนเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ในการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อความยั่งยืนของประชาชน ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลปายangkong ซึ่งมีทั้งหมดจำนวน 13 หมู่บ้าน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาตามอัตราส่วนร้อยละของประชากรในแต่ละหมู่บ้าน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายในชุมชนของเขตเทศบาลตำบลปายangkong อำเภอหางฉัตร จังหวัดลำปาง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นภาคครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือน รวมทั้งผู้เกี่ยวข้อง

1.4 นิยามศัพท์ทั่วไป

พฤติกรรมกรบริโภค หมายถึง การซื้อ บริโภคสินค้าข้าวของเครื่องใช้ อุปโภคบริโภคและบริการเพื่อการอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือน ซึ่งพฤติกรรมอาจแตกต่างกันในลักษณะของอายุ รายได้ ระดับการศึกษา วัฒนธรรม ค่านิยม และรสนิยม เป็นต้น

ครัวเรือน หมายถึง บุคคลในครัวเรือนที่มีจำนวนคนในครัวเรือนตั้งแต่ 1 คนขึ้นไปอยู่ร่วมกันและมีการบริโภคปัจจัย 4 ร่วมกัน โดยบุคคลเหล่านี้อาจจะเป็นสามี ภรรยา หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต หรืออาศัยอยู่ร่วมกันและมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว

ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค หมายถึง จำนวนเงินที่ครัวเรือนได้ใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการต่างๆ เพื่อใช้ในการดำรงชีพ เช่น ค่าอาหารและเครื่องดื่ม เครื่องนุ่งห่ม ค่าใช้จ่ายกับยานพาหนะ และบริการขนส่ง ค่าน้ำมัน ค่าเสื้อผ้า และเครื่องใช้ส่วนตัว

รายได้ของครัวเรือน หมายถึง เงินได้ในรูปของตัวเงิน (Money income) ของสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งได้แก่ เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าไร เงินโอน ดอกเบี้ย

แผนแม่บทชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนเทศบาลตำบลปายangkong อำเภอหางฉัตร จังหวัดลำปาง ได้เข้าไปจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองร่วมกัน เพื่อกำหนดอนาคต หรือ ความมุ่งหวังของชุมชนว่าคนในชุมชนอยากจะทำให้ชุมชนของตนเองเป็นอย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากที่สุด

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเทศบาลตำบลปายangkong อำเภอหางฉัตร จังหวัดลำปาง ไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองในขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ การประชุม การเสนอปัญหา การแสดงความคิดเห็น การวางแผนหรือการจัดทำแผนแม่บทชุมชน การลงมือปฏิบัติตามแผนฯ และการประเมินผล

ธุรกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่บุคคล หรือองค์กรในชุมชนเทศบาลตำบลปายangkong อำเภอหางฉัตร จังหวัดลำปาง มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจกรรม หรือช่วยดำเนินงานบางส่วน หรือทั้งหมด มีการจัดการร่วมกันเพื่อดำเนินการในการผลิต การแปรรูปการค้าที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ของเทศบาลตำบลปายangk อำเภอหังฉัตร จังหวัฉล่ำปาย ได้อย่างสอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เพื่อได้ทราบถึงสัดส่วนความต้องการบริโภคด้านอาหารและค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันตลอดจนการประสิทธิภาพและพัฒนาทักษะการผลิต การบริหารจัดการ และพัฒนาช่องทางการตลาดภายในชุมชน
- 2) เพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมกรใช้จ่ายและการบริโภคของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลปายangk อำเภอหังฉัตร จังหวัฉล่ำปาย
- 3) เพื่อเป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนและการเพิ่มศักยภาพขีดความสามารถในการแข่งขันโดยผ่านกระบวนการวางแผนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนโดยทั่วไป
- 4) เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันของประชาชน
- 5) เพื่อได้ทราบถึงปัญหาทางด้านการบริโภคอาหารโดยทั่วไปที่มีสารเคมีเจือปนและยังส่งผลทำให้เกิดโทษต่อร่างกาย